

Jaarverslag 2020

Stichting wAarde

VOORWOORD

Stichting wAarde zet zich sinds 1999 in voor duurzaamheid, schoonheid en natuur in onze samenleving. Daartoe werken wij samen met natuurbeheerders, kunstenaars, journalisten, wetenschappers, jongerenwerkers, overheden en tal van vrijwilligers in het hele land. Visies en strategieën worden naast elkaar gelegd, beleidsadviezen worden uitgewerkt en handelingsperspectieven worden ontwikkeld, getoetst en vooral ook in de praktijk gebracht.

Wij doen dit in een tijd waarin de voortdurende opwarming van de aarde, en mede daaraan gerelateerde aantasting van biodiversiteit, de ecologische balans op onze planeet vergaand onder druk zet. Daarbij kwam de corona-pandemie, die de wereld in 2020 in haar greep hield. Veel publieksactiviteiten werden afgelast of gedigitaliseerd. En onderwijl groeide het bewustzijn dat veerkracht, ook in onze samenleving, heel belangrijk is.

WERKWIJZE

Zelfgenererende processen

Stichting wAarde streeft consequent naar het tot stand brengen van zelfgenererende processen, die – tot na afloop van onze inzet – een maatschappelijke impact hebben.

Zo hebben wij bijvoorbeeld sinds 2001 het aloude – bijna uitgestorven - ambacht van het heggenvlechten nieuw leven in geblazen.

Onze inzet heeft ertoe geleid dat er – binnen een tijdbestek van twaalf jaar - tienduizenden mensen actief, en zelfgenererend, bij het heggenvlechten zijn betrokken, en dat het – door ons ‘bedachte’ en geïntroduceerde - woord ‘vlechtheg’ in de Nederlandse taal is ingeburgerd en in de Dikke Van Dale is opgenomen. Het ambacht van heggenvlechten heeft inmiddels zelfs de formele, door UNESCO erkende, status van ‘immaterieel, cultureel erfgoed’ gekregen.

Daarnaast hebben wij, met ons pleidooi voor smulbossen, voedselbossen en ‘lekker landschap’, aan de basis gestaan van de opkomst van voedselbossen in ons land en de toegenomen populariteit van wildplukken onder brede lagen van de bevolking.

Ook het woord ‘wildplukken’ heeft, mede dankzij onze inzet, zijn weg naar de Nederlandse taal gevonden en is onlangs in de Dikke van Dalen opgenomen.

Andere thema’s die tot vergelijkbare resultaten hebben geleid zijn:

- Scharrelkinderen (jongeren & natuur)
- Bomen voor Koeien (dier- en klimaatvriendelijk landschap)
- Groene Hangplekken voor jongeren

De kracht van de burgerbeweging

Als er de laatste jaren één ding duidelijk is geworden, dan is het wel dat de tijd rijp is om door te pakken. Er kan veel gebeuren, ondanks de corona. En er moet ook veel gebeuren. Dit besef leeft in onze hele samenleving, en zeker ook bij ons, bij Stichting wAarde.

Meer nog dan voorheen zetten we daarbij in op de kracht van de burgerbeweging, en zoeken we de samenwerking met andere organisaties, in ambitieuze projecten waarin iedereen voor zich van toegevoegde waarde is.

Veel aandacht van de grote natuur- en milieuorganisaties gaat naar de concrete actualiteit van belangenbehartiging, natuurbescherming en natuurherstel, met alle (praktische en marketingtechnische) randvoorwaarden die daarbij komen kijken.

Stichting wAarde neemt meer ruimte om daar kritisch op te reflecteren; om vervolgens – heel concreet – specifieke strategieën, handelingsperspectieven en projecten te ontwikkelen.

Die brengen wij dan in, opdat ze samen met andere organisaties kunnen worden uitgevoerd, en iedereen elkaar versterkt.

En daarbij planten wij bomen ...

DE IMPACT VAN CORONA

Herwaardering

De corona-crisis, die ons in 2020 overviel, heeft veel gevolgen. Allereerst het verdriet en de pijn van mensen die ziek zijn, die soms overlijden, en hun nabestaanden of hun naasten. Daarnaast de spanning en de angst die velen nu ervaren. En de gigantische economische gevolgen, waar veel mensen echt last van hebben of nog zullen krijgen.

Maar ... dat is niet het enige:

1. Je ziet ook een herwaardering van het publiek domein.
Er is een breed besef binnen de samenleving dat een aantal kanten van het publiek domein meer waardering verdienen dan ze de laatste tijd hebben gehad. De (beschikbaarheid) van zorg, bijvoorbeeld. En de 'vitale' inzet van het zorgpersoneel (en onderwijzers e.a.). De onmisbaarheid van wetenschap.
2. We tonen veel zelfredzaamheid. Overal ontstaan lokale initiatieven, die getuigen van nabuurschap, inspiratie, vrijwillige inzet en zorg voor elkaar.
3. Kennelijk, beseft men nu, hebben we veel te veel voor lange tijd als vanzelfsprekend aangenomen. Dat geldt (naast alle zorgen om geld) ook voor de zachte waarden in het leven. Voor simpele zaken als gezondheid, natuurschoon en gezelligheid.
4. We krijgen ook meer oog voor kwetsbaarheid en het belang van veerkracht (en daarmee van natuur).
5. En we geven blijk van collectieve daadkracht, waarbij nu is aangetoond dat de uitstoot van fijnstof en CO2 – als er echt moet worden ingegrepen - (voor even) drastisch kan worden verlaagd.

Het spreekt voor zich dat Stichting wAarde hier rekening mee houdt in toon en strategie.

*'Als niks meer vanzelfsprekend is,
is alles weer bijzonder.'*

Cartoon van Tom,
in Trouw, 26 maart 2020
(bij aanvang corona maatregelen).

KLIMAATVERANDERING

Introductie

Klimaatverandering is één van de belangrijkste, grens-overstijgende thema's van deze tijd.

Als Stichting wAarde hebben wij, in 2020, actief bijgedragen aan de zo noodzakelijke integrale inzet voor klimaatbeleid en energietransitie.

Dit gebeurde met name door:

- Projectrealisatie: *'Plan Boom'*: de aanplant van 10 miljoen bomen in Nederland om CO2 te binden.
- Bijdragen aan realisatie *'Energietuinen'* (natuurvriendelijke, grootschalige opwekking zonne-energie op land).

Daarnaast hebben wij ook dit jaar actief gewerkt aan de campagne *'Bomen voor Koeien'*, voor een dier- en klimaatvriendelijk landschap (waarover later in dit verslag meer.)

Energietuinen Nederland

Energietuinen Nederland richt zich op de ontwikkeling en realisatie van energietuinen, waar zonnepanelen en windmolens op creatieve wijze in de openbare, groene ruimte worden gerealiseerd, met veel aandacht voor behoud en zelfs versterking van de biodiversiteit ter plaatse.

Daarmee wordt actief tegenwicht geboden aan diverse projectontwikkelaars die grote zonneparken als 'monocultuur' in groene ruimten zetten, en daarmee de mogelijkheden voor natuur- en cultuurbehoud vergaand frustreren.

Door de realisatie van icoonprojecten en een uitgekende communicatiestrategie, ontstaan in de periode 2019-2023 overall in Nederland plekken waar duurzame energieopwekking samengaat met (verhoging van) natuur en landschapswaarden, recreatie en educatie. Ook worden lokale energiecoöperaties in het hele land in hun kracht gezet, zodat ze in co-creatie met andere partijen deze Energietuinen zelf ontwikkelen en beheren.

Het project is een initiatief van de gezamenlijke Natuur- en Milieufederaties, in samenwerking met diverse organisaties, waaronder Stichting wAarde.

Stichting wAarde is, gedurende de gehele projectperiode, ook actief betrokken bij de strategische communicatie rond dit project.

Plan Boom

Plan Boom richt zich op de aanplant van 10 miljoen bomen in tuinen, bermen, plantsoenen, parken, bedrijventerreinen en in het buitengebied in heel Nederland. Voor en door burgers.

Stichting wAarde heeft een belangrijke rol vervuld bij de aanzet, ontwikkeling en financiering van dit ambitieuze project, en is actief betrokken bij de uitvoering daarvan (2020-2024), in samenwerking met LandschappenNL, De Gezonde Stad, Duurzaam Den Haag, Milieucentrum Rotterdam en LSA bewoners, en onder aanvoering van de Natuur en Milieufederaties.

Plan Boom is een mooi voorbeeld van een *nature based-solution* van het klimaatprobleem, waarbij biodiversiteit en klimaat - als twee kanten van dezelfde medaille - in samenhang worden beschouwd.

De wereldwijde ontbossing en de aantasting van bossen zijn verantwoordelijk voor circa 20% van het klimaatprobleem, en omgekeerd leidt de voortdurende opwarming van de aarde tot een vergaande aantasting van biodiversiteit.

Tien miljoen bomen is erg veel, zeker in een drukbevolkt gebied als Nederland. Omdat elke boom, gemiddeld, één ton CO2 in 50 jaar bindt, levert de aanplant van 10 miljoen bomen een aanzienlijke bijdrage aan de aanpak van klimaatverandering. En onze leefomgeving wordt er groener, frisser en gezonder van. De aanpak is simpel en aansprekend. Iedereen kan meedoen en alles wordt er mooier van.

Plan Boom laat op aantrekkelijke, positieve wijze zien wat er gedaan kan worden én onderschrijft tegelijkertijd de ernst van het klimaatprobleem en het verlies van biodiversiteit; met oog voor (het toenemend belang van) de betrokkenheid en de verandermacht van burgers.

Betrouwbaar, effectief en midden in de samenleving.

Stichting wAarde is lid van het uitvoeringsteam, dat de coördinatie voor de gehele campagne voert, en heeft zich in 2020 daarnaast ingezet voor onder meer de betrokkenheid van jongeren, de ontwikkeling en 'marketing' van deelnemerspakketten en de voortdurende ontwikkeling en actualisatie van communicatiestrategieën.

Nadere informatie: www.planboom.nl

NATUUR / BIODIVERSITEIT

Introductie

De natuur en biodiversiteit in Nederland staan onder druk. Dat is oud nieuws, men begint er helaas al aan te wennen. Tegelijkertijd groeit het besef dat dit niet lang zo door kan gaan. De stikstofcrisis heeft eens te meer duidelijk gemaakt dat 'niet alles kan'. Er zijn grenzen en we zullen echt oog moeten hebben voor balans in alles wat we doen.

Biodiversiteit

De voortdurende aantasting van biodiversiteit biedt weinig hoop. Gemiddeld twee derde van de populatieomvang van zoogdieren, vogels, amfibieën, insecten en vissen is in de afgelopen vijftig jaar verdwenen. Voor dieren die leven in of bij zoetwater is de afname zelfs 84 procent.

In tropische gebieden in Midden- en Zuid-Amerika lopen de populaties met 94 procent dramatisch in omvang terug, maar ook in Nederland gaat het niet goed. Zo is er, bijvoorbeeld, nog maar een derde over van het aantal boerenlandvogels dat we in 1960 hadden. Het aantal houtwallen is gehalveerd en de hoeveelheid insecten is schrikbarend teruggelopen.

In 2020 heeft Stichting wAarde zich voor behoud en versterking van biodiversiteit ingezet binnen het (eerder genoemde) project Energietuinen.

Daarnaast zijn wij in 2020 actief betrokken bij projectontwikkeling van een beoogd initiatief van Vereniging Nederland Cultuurlandschap om de bescherming van het (bedreigde) Vliegend Hert en zijn habitat op diverse locaties in ons land te versterken.

Natuurvervaging

Natuurvervaging is een relatief nieuwe ontwikkeling waar we als samenleving niet goed raad mee weten. Onder invloed van de exponentieel toenemende maakbaarheid, van klein tot groot, van DNA tot aan klimaat, verliest het begrip 'natuurlijk' steeds meer haar betekenis.

Dit leidt tot een geheel nieuwe vorm van aantasting van de natuur, waar we als samenleving niet goed raad mee weten.

Basisvormen van natuurbedreiging

	Natuurvernietiging	Natuurverstoring	Natuurvervaging
Beleving	Woede	Bezorgdheid	Verwarring
Bescherming	Natuurbescherming/ Natuurherstel	Natuurbescherming/ Natuurbeheer	???

*Uit: 'Natuurvervaging en de strijd om wat natuurlijk is'
Thomas van Slobbe*

Stichting wAarde heeft de term 'natuurvervaging' gemunt, en draagt actief bij aan de nadere agendering van en gedachteontwikkeling rond dit thema.

Dit gebeurde, in 2020, met name binnen het project 'Natuurlijk'.

Dit project loopt van 2018 tot 2021, en wordt mede mogelijk gemaakt door het Prins Bernhard Cultuurfonds.

Directe aanleiding hiervoor zijn recente maatschappelijke spanningen rond het natuurbeleid (onder meer rond de Oostvaardersplassen en de terugkeer van de wolf).

Analyse van deze spanningen leert dat een belangrijk deel van het tumult zich focust rond de strijd om wat vandaag de dag 'natuurlijk' is, en de vraag hoeveel waarde we daar, als samenleving, nog aan hechten.

Deze kwestie past binnen een algemene tendens naar maakbaarheid op alle niveaus van ons bestaan, van wereldschaal (Antropoceen; klimaatverandering) tot diep in ons eigen lichaam, waarna de opmars van kunstheupen en plastische chirurgie inmiddels zelfs aan onze stamcellen en ons DNA gesleuteld kan worden. Natuurbeheer heeft vaak helemaal geen vat op deze ontwikkeling, maar moet er wel mee omgaan.

Soms lijkt het niet fair dat mensen de terrein beherende organisaties keihard om de oren slaan met de vraag of iets wel echt 'natuurlijk' is, terwijl de meeste mensen in toenemende mate accepteren dat zelfs hun eigen lichaam door tal van ingrepen niet natuurlijk is. Anderzijds valt er begrip voor op te brengen dat men natuurgebieden als oases, laatste vrijplaatsen van het natuurlijke wil zien.

Het project 'Natuurlijk' richt zich op de verkenning van standpunten en relevanties rond dit thema, en het uitwerken van een methode ter voorkoming van verdere polarisatie.

Een verslag van deze verkenning, en presentatie van de daarbij gegenereerde inzichten, is in 2020 uitgewerkt in een essay dat (begin 2021) in boekvorm is verschenen bij uitgeverij Noordboek.

Dit boek zal in 2021 aan diverse natuurorganisaties en overheden worden aangeboden.

DIERENWELZIJN

Introductie

Nederland kent een intensieve veehouderij. Het is bijna onvoorstelbaar om hoeveel dieren het daarbij – in ons betrekkelijk kleine landje – gaat: maar liefst 3,8 miljoen runderen, 12 miljoen varkens en ruim 100 miljoen kippen!

Op dit moment creëert dat flinke problemen voor de natuur en het milieu (met name door het stikstofoverschot en pesticiden-gebruik). Daarnaast scheidt het een zware verantwoordelijkheid voor het welzijn van de dieren, die immers volledig van de mens afhankelijk (gemaakt) zijn.

Stichting wAarde zet zich in voor het welzijn van vee dat buiten in de weilanden gehouden wordt, door bij te dragen aan de reductie van hittestress op warme dagen. Wij doen dit in relatie met de aanpak van klimaatverandering, binnen de campagne Bomen voor Koeien.

Bomen voor Koeien

De voortdurende klimaatverandering en de extreem warme en droge zomers van 2018, 2019 en 2020 vormden een belangrijke impuls voor de campagne Bomen voor Koeien (voor een dier- en klimaatvriendelijk landschap).

Op 28 mei 2000 startten wij, in samenwerking met Vroege Vogels en LandschappenNL, de campagne 'Bomen voor Koeien'. Met als doel: een klimaat- en diervriendelijk landschap, met luwteplaatsen, schaduwbomen, heggen, poelen en ecologisch beheerde slootranden.

De behoefte hieraan was duidelijk en onomstreden: vroeger stonden in ieder weiland heggen, bosjes en grote bomen. Rond het middaguur kon je de koeien vredig in de schaduw hun 'siësta' zien houden. Tegenwoordig zie je bijna alleen nog kale, door prikkeldraad begrensde, onherbergzame grasvlaktes. Veel dieren hebben hieronder te lijden.

De campagne wordt gedragen door duizenden burgers die ieder, door aanschaf van één of enkele certificaten (a € 10,=) de aanplant van de boompjes mogelijk maken.

Elk certificaat maakt de aanplant van één boompje mogelijk. Daarbij gelden de volgende vijf regels:

- bomen en struiken van inheemse herkomst;
- passend in het landschap;
- deels aanplant van jong 'bosplantsoen', deels oudere boompjes;
- per locatie een goede balans tussen het aantal boompjes en het aantal koeien;
- aanplant in of langs weilanden, zodanig dat de boompjes goede schaduwplekken voor het grazende vee opleveren

Nadat er ruim 100.000 bomen waren aangeplant, zijn wij indertijd gestopt met de campagne.

Maar ... tijdens de extreem warme zomermaanden van 2018 kregen wij veel vragen van mensen die wilden dat het werk weer werd opgepakt. De koeien op de warme, kale vlakten waren gewoon niet om aan te zien, en door de klimaatverandering zullen er nog vaker van die droge periodes komen. Daarbij komt dat bomen erg belangrijk zijn omdat ze CO2 binden, en zo de opwarming van de aarde verminderen.

De extreme hitte in de zomers van 2019 en 2020 toonde helaas aan dat de warme periode in 2018 geen incident was.

Omdat we, ondanks mooie woorden en goede bedoelingen van overheden en een meerderheid van de agrariërs, nog steeds zagen dat er tijdens extreme hitte (boven de 30 graden) tal van koeien, paarden en schapen zonder schaduw in de wei werden gehouden, hebben we in 2020 tevens een meldpunt geopend.

Hierop zijn, uit heel Nederland, honderden meldingen binnen gekomen. Wij hebben dit doorgegeven aan het ministerie van LNV, met het verzoek het beleid in deze aan te scherpen.

In het plantseizoen 2019/2020 zijn er 8.056 boompjes geplant, wat het totaal aantal boompjes dat in het kader van de campagne is geplant op 114.738 boompjes brengt.

Dankzij bijdragen van alle deelnemers in 2020 is extra aanplant van maar liefst 10.000 boompjes mogelijk. Daar wordt momenteel (in het lopende plantseizoen 2020/2021) hard aan gewerkt.

Nadere informatie: www.bomenvoorkoeien.nl

Foto: Ruben Schipper

BURGERBEWEGING EN BETROKKENHEID

Introductie

Het draagvlak voor klimaatbeleid en duurzame ontwikkeling is groeiende in Nederland. Daarbij zien we dat ook de inzet en deskundigheid van burgers in snel tempo toeneemt. In iedere stad. In ieder dorp.

De kracht van de burgerbeweging valt niet te onderschatten.

Stichting wAarde zet zich in voor nadere betrokkenheid en professionalisering van de burgerbeweging, omdat we de verandermacht die hiervan uitgaat heel hard nodig hebben.

Wij doen dit nadrukkelijk in samenwerking met anderen.

Betrokkenheid en samenwerking

Een mooi voorbeeld van onze samenwerking met burgers zijn de campagnes *Bomen voor Koeien* en *Plan Boom*, waar deelnemende burgers echt de spil zijn waar het allemaal om draait. Zij maken niet alleen de aanplant van de boompjes mogelijk, maar komen vaak ook met ideeën en reflecties om het werk te verbeteren.

Veel aandacht wordt daarom besteed aan feed-back van de resultaten en permanente – in 2020 veelal per mail gevoerde - dialoog.

Zowel bij deze campagnes, als bij andere initiatieven slaan wij - met het oog op onze slagkracht, diepgang en effectiviteit - vaak de handen ineen met andere organisaties.

- Bij de campagne Bomen voor Koeien werken wij samen met *LandschappenNL*, en bij Plan Boom doen we dat, onder aanvoering van *de Natuur en Milieufederaties*, met onder meer *De Gezonde Stad*, *LandschappenNL*, *Duurzaam Den Haag*, *Milieucentrum Rotterdam* en *LSA bewoners*.
- We hebben een samenwerkingsovereenkomst met *Natuur en Milieu Overijssel*, opdat we samen de dialoog met duizenden betrokken inwoners van Overijssel – tot in de haarvaten van de samenleving – kunnen versterken. Dit doen wij aan de hand van onder meer:
 - o Bijpraatsessies, waarin de gehele burgerbeweging uit een gebied ervaringen kan uitwisselen en wordt bijgepraat over relevante ontwikkelingen rond een bepaald thema.
 - o Meedenkmails, waarin inwoners van een gebied (of leden van een netwerk of achterban) gevraagd wordt mee te denken over een actuele vraag m.b.t. natuur-, milieu-, klimaatbeleid.
- Ook werken wij regelmatig samen, en in samenspraak, met onder meer *het Institute for Science in Society* en het *Centre Connecting Humans and Nature* van de Radboud Universiteit in Nijmegen.

ORGANISATIE

Stichting wAarde, gevestigd in Beek-Ubbergen, is een relatief bescheiden denktank, met een breed netwerk van (ervarings)deskundigen binnen overheden, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties en vrijwilligersgroepen.

Wij hechten aan onze onafhankelijkheid en ons vermogen om voortdurend aan te haken bij – en in te spelen op – actuele ontwikkelingen, strategieën en sentimenten. *Mean* en *lean*.

Het bestuur van de stichting is, per 31 december 2020, als volgt samengesteld:

- Mw. Drs. I.E.M. Dankelman, voorzitter,
- Dhr. Drs. J.W. Biekart, penningmeester,
- Dhr. J. Dirkmaat,
- Dhr. Drs. J. Donner-van der Weij,
- Mw. Drs. K.S. Kuipers.

Stichting wAarde houdt zich aan de ‘Gedragscode Maatschappelijke Organisaties op het gebied van natuur, milieu en duurzaamheid’; en is door de overheid erkend als ‘Algemeen Nut Beogende Instelling’ (ANBI).